

О. Бобровська

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ – ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ І ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розкрито сутність, складові і основи формування корпоративної соціальної відповідальності в місцевому самоврядуванні як умови і напрями діяльності, органічно пов'язані з функціями та завданнями соціально-демократичного ладу української економіки, що сприяє формуванню нової моделі і якості органів місцевого самоврядування територіальних громад.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність у місцевому самоврядуванні, суб'єкти корпоративної соціальної відповідальності, інтегрована спільна відповідальність, інструменти корпоративної соціальної відповідальності.

Успішне реформування місцевого самоврядування як складного багатоаспектного і багатоцільового явища повинно супроводжуватись і підтримуватись різними інноваційними способами й управлінськими інструментами, які будуть сприяти швидкому переходу місцевої влади до демократизації управління, створювати умови для її самодостатності, самовідтворення і самозабезпечення. Це викликає необхідність підвищення уваги і внесення необхідних змін в існуючу практику діяльності органів місцевого самоврядування, підвищення їх соціальної відповідальності, наповнення оновленим змістом принципів, методів і інструментів діяльності, забезпечення методичними засадами їх реалізації, розширення соціальних відносин, співпраці і зростання підтримки з боку населення.

Серед інструментів соціалізації місцевого самоврядування особливої уваги заслуговує формування середовища й атмосфери спільної корпоративної відповідальності в ОМС, господарюючих суб'єктів і жителів територіальної громади, їх корпоративна культура і корпоративне управління процесами життєдіяльності в просторі їх адміністративно-територіальних одиниць. Останні є впливовими чинниками перетворення, що створюють особливу атмосферу і передумови інноваційного соціального розвитку, формують інноваційну творчу поведінку учасників і виокремлюють пріоритети позитивних соціальних змін у суспільстві. Вирішення цих питань актуалізує пошук нових і вдосконалення існуючих методичних підходів до поглиблення соціального характеру реформаторських заходів у місцевому самоврядуванні, підвищення його корпоративної соціальної відповідальності і подальшого наповнення соціальним змістом.

Суспільство багато років тому звернуло увагу на проблему корпоративної соціальної відповідальності. Спочатку КСВ використовувалась у сфері бізнесу, але, починаючи з Лісабонського Європейського саміту, його зміст і напрями стали суттєво розширюватись. Вона стала визначатись як концепція інтеграції і турботи про соціально-економічний розвиток, а в складі напрямів виокремились різні сфери її застосування. Став здійснюватись перехід КСВ з економічної сфери в суспільну, соціальну, політичну та правову [1, 2].

Дослідження питань КСВ бізнесу та влади в Україні активізувалося в останні десятиріччя. Його вивченням займалися Д. Баюра, В. Євтушенко, І. Савченко, О. Харламова, О. Охріменко, Т. Іванова, Р. Мацьків та інші [3 – 10]. Втім, незважаючи на достатню увагу науковців і практиків до КСВ, її логічне використання в місцевому самоврядуванні в процесі здійснення реформаторських і модернізаційних заходів не має належного теоретичного і змістовно-методичного забезпечення.

Суспільна соціальна взаємодія, сила законів співтовариства, спільна соціальна відповідальність недостатньо використовуються в процесах саморозвитку і самоорганізації населення, що не дозволяє поглибити демократичні основи місцевої влади і сприяти вирішенню соціально-політичних проблем.

Мета статті – визначення сутності та розкриття природи КСВ у місцевому самоврядуванні, обґрунтування її ролі і місця; розробка наукового підходу і рекомендацій, що сприятимуть розвитку і впливу КСВ на якість місцевого самоврядування і життєдіяльність територіальних громад.

Аналіз еволюційного шляху поняття соціальна відповідальність засвідчує, що його поява пов'язана з розвитком ринкової економіки. Його дослідженням у сфері бізнесу займалися Х. Боуен (1953 р.), К. Девіс (1960 р.), Дж. Гуір (1963 р.), А. Акофф (1972 р.), Р. Мітчелл, Б. Ейлл і Д. Вуд (1997 р.). Проблему підвищення соціальної відповідальності в суспільстві порушили країни Євросоюзу. Єврокомісія у 2002 р. прийняла акт “Корпоративна соціальна відповідальність: вклад бізнесу в стійкому розвитку”, презентувала Зелену книгу “підприємництва в Євросоюзі”. У 2006 р. була проголошена ідея зробити Європу полюсом досконалості в галузі КСВ. У 2011 – 2014 рр. розроблена “Основна стратегія корпоративної соціальної відповідальності” й у 2013 р. прийнятий документ “Підприємництво 2020” – план дій, в якому КСВ визначається як відповідальність підприємств за їх вплив на суспільство.

Україна також почала свій шлях у розвитку КСВ зі сфери бізнесу. КСВ достатньо глибоко уже розглянуто в окремих галузях і на підприємствах великого бізнесу, але соціальна відповідальність влади, зокрема в місцевому самоврядуванні, досліджується відокремлено та епізодично, що зумовлює з огляду на реформи в місцевому самоврядуванні і необхідність їх якісного здійснення дослідження в цьому напрямі, визначивши КСВ як чинник розвитку місцевого самоврядування.

Формування соціально відповідального суспільства залежить від національної ментальності, моральних настанов, відповідної соціальної поведінки, добровільних і доброчесних соціальних ініціатив, тяжіння до благодійності і меценатства. Ці чинники соціальної відповідальності в місцевому самоврядуванні України працюють поки недостатньо. Ускладнення суспільних відносин, виникнення нових соціально-економічних проблем негативно впливають на поглиблення соціальної відповідальності, зменшують можливості запровадження в Україні європейських цінностей, починаючи з первісного рівня проживання людей – територіальних громад.

Невирішені проблеми підвищення колективної (спільної) КСВ певною мірою потрібно пов'язувати і з недостатньою науковою розробкою поняття “корпоративна соціальна відповідальність в місцевому самоврядуванні”, дефініція якого не має чіткого визначення і закріплення в Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” чи в інших законодавчих і нормативних актах [11 – 14].

Закономірності становлення і розвитку явища КСВ сформулювали її особливості, зміст і форми прояву в різних сферах діяльності і виокремили її різновиди.

Під корпоративною соціальною відповідальністю в місцевому самоврядуванні потрібно розуміти цілісну систему відносин, взаємозв'язків і спільних узгоджених активних дій, серед яких домінує позитивна соціальна позиція кожного представника місцевого соціуму громади, представників влади і господарюючих суб'єктів, ідентифікація їх поведінки до збагачення спільних соціальних цінностей, здатність до підвищення соціального внеску в суспільно значущу діяльність, готовність до відповідальності за власні і спільні вчинки перед суспільством.

Необхідно зазначити, що формування філософсько-змістовного поняття “корпоративна соціальна відповідальність в місцевому самоврядуванні”, усвідомлення його глибокої і практично спрямованої дії не відбудеться автоматично. Насамперед ОМС і суспільство повинні прийняти певні соціальні зобов'язання і відповідальність за їх дотримання. А, отже, виховання і підтримка соціально відповідальної поведінки повинно здійснюватись постійно, системно, протягом довгого періоду часу, формуючи і зміцнюючи фундамент соціальної відповідальності. Виховання такої поведінки починається з первісної ланки суспільства – сім'ї, в якій закладаються моральні норми, загальнолюдські цінності, формується поведінка, готовність до збільшення і захисту природних цінностей, наповнюється моральним змістом життя особистості.

Другим етапом виховання і становлення соціальної відповідальності є навчання в закладах освіти – загальної, професійної та інших видів навчання, одночасно набуваючи компетентнісні навички в певних сферах майбутньої діяльності. Продовження становлення і зрілості соціально відповідальної людини повинна знаходити своє відображення в його соціально-правових, економічних, екологічних, інституційних та інших партнерських, професійних і господарських відносинах у навколишньому середовищі, в його соціально відповідальних діях, готовності брати участь у всіх позитивних соціальних і економічних зрушеннях.

Систему формування явища КСВ у місцевому самоврядуванні для аналізу її стану доцільно розглянути за її суб'єктами, соціальними ознаками і напрямками прояву, об'єднавши їх в окремі блоки.

Відповідно до змісту КСВ можна стверджувати, що вона повинна бути невід'ємним елементом будь-якої системи суспільства. У місцевому самоврядуванні вона формується в ланцюзі: людина – суспільство – адміністративна і місцева влада. Соціальне поле і середовище формування і прояву КСВ у місцевому самоврядуванні створюють органи місцевого самоврядування, суб'єкти муніципального господарювання, суспільні організації, колективи і жителі за окремими сферами: правова, соціальна, фінансова, адміністративна, господарська, екологічна, духовна, культурна тощо.

Прогнозування і формування КСВ у місцевому самоврядуванні потрібно починати з виокремлення складових і подальшої систематизації їх за суб'єктами прояву (табл. 1). Це дозволяє уявити роль і відповідальність як спільної, так і кожної окремої групи учасників у формуванні стану КСВ територіальних громад. Конструювання понятійної та змістовної сутності КСВ безпосередньо ОМС ґрунтується на конституційних нормах, Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні”, видах і призначеннях суспільної діяльності, стратегічних цілях і поточних завданнях розвитку адміністративно-територіальних утворень. Вона повинна забезпечуватись компетентністю ОМС як системоутворюючого органу, компліментарністю корпоративних цілей розвитку, корпоративними стратегіями, закріпленими положеннями стосовно КСВ в організаційних актах ОМС та правових документах. Так, ОМС повинні зосередити свою увагу на соціальних гарантіях жителям у

забезпеченні соціальної справедливості, соціальної рівності, подоланні відчуження життя й існування людини від суспільства, участі її в суспільному житті і формуванні спільних благ, додержанні соціальних стандартів, підвищенні стимулів до продуктивної праці, залученні жителів до участі в управлінні, розвитку соціально-духовної сфери і соціальної інфраструктури, захисту від соціальних негараздів, подоланні соціальних небезпек та створенні інших можливостей розвитку соціальної поведінки.

Таблиця 1

**Напрями інтегрованої (спільної) корпоративної соціальної відповідальності
в місцевому самоврядуванні, учасники її формування і забезпечення**

Суб'єкти КСВ на рівні територіальних громад	Найбільш імовірні напрями участі у формуванні КСВ
1	2
Держава	– приєднання і дотримання 10 основних принципів глобального договору ООН у сфері прав людини, трудових відносин, належного природокористування та протидії корупції; – затвердження і дотримання принципів “чесної” влади; – прозорість діяльності; – підтримка і розвиток демократичного устрою; – затвердження стандартів системи соціальної відповідальності; – консолідація зусиль по підвищенню КСВ (створення центрів розбудови, інституційне забезпечення); – соціалізація політик, стратегій, програм, планів і проєктів розвитку і поглиблення КСВ в суспільному житті – соціально відповідальної держави тощо
Органи місцевого самоврядування	Створення фундаменту розвитку корпоративної громадської відповідальності адміністративно-територіальних одиниць шляхом: – запровадження стандартів організації (ISO): стандарт ISO 14000, який допомагає обирати напрями, встановлювати і здійснювати зусилля з покращення корпоративної соціальної відповідальності за навколишнє середовище; – соціальна підтримка муніципальних підприємств; – стандарт ISO 8000 “соціальна відповідальність”; – добровільний моніторинг і сертифікація та оцінювання умов праці в міжнародних компаніях та глобальних ринках через формування розвитку прав суспільства і поліпшення якості життя; – створення умов розвитку КСВ, стимулювання і підтримка її процесів; – розробка політики і програми розвитку КСВ у місцевому самоврядуванні на принципах соціальної відповідальності влади, бізнесу, громадських організацій і жителів
Суб'єкти господарювання в різних сферах суспільного життя	– дотримання соціально-економічних прав працівників, згідно з кодексами Закону про працю, повне і якісне виконання обов'язків перед підлеглими, владою і кооперуючими організаціями; – врахування інтересів працівників, встановлення додаткових пільг і гарантій; – дотримання обов'язків з оздоровлення і підвищення кваліфікації; – сумлінна сплата податків державі; – виконання вимог законодавства України;

Закінчення табл. 1

1	2
	– виробництво якісної продукції і послуг; – позитивний вплив на розвиток суспільства; – реалізація благодійних і спонсорських проєктів; – здійснення заходів і підтримка позитивного іміджу і позитивної громадської думки; – надання кредитів на соціальні і благодійні проєкти територіальних громад; – соціально-відповідальне ставлення до надання послуг, вимог виробників і споживачів тощо
Людина	– наявність переконань і усвідомлення необхідності брати участь у прогресивних процесах розвитку суспільства; – дотримуватись принципів і соціальних норм у суспільних відносинах при узгодженні власних інтересів з інтересами суспільства, інших індивідів і суб'єктів, задіяних у суспільних відносинах; – підтримка позиції державної і місцевої влади в питаннях соціального розвитку; – продукувати бажання і здатність до громадянських обов'язків тощо

Важливо підкреслити, що інтеграція складових корпоративної соціальної відповідальності в мережі “влада – бізнес – населення – суспільні організації” в місцевому самоврядуванні створює передумови солідарної конструктивної взаємодії і позитивного взаємовпливу на досягнення і підтримку належного рівня взаємної відповідальності задля спільного подальшого розвитку.

КСВ у місцевому самоврядуванні не є засобом примусу чи впливу на жителів чи суб'єктів господарювання. Це добровільне поєднання людей, суб'єктів суспільних відносин у відповідних сферах, галузях і процесах діяльності за рахунок усвідомлення і прояву суспільно значущої поведінки, соціальної відповідальності перед суспільством, місцевою і державною владою за прийняття соціальних норм соціального буття і несення відповідальності (соціальної, економічної, фінансової, політичної тощо) за їх порушення чи недотримання.

У кожній із наголошених сфер створюються і рівні прояву КСВ (рис. 1).

Рис. 1. Ієрархічні рівні прояву корпоративної соціальної відповідальності в місцевому самоврядуванні

Як показано на рис. 1, базовим шаблоном формування соціальної зрілості і відповідальності є кожна окрема людина як особистість, виконавець чи керівник, яка повинна проявляти свою соціальну свідомість і відповідальність залежно від соціального статусу і посади, яку займає. Провідниками ідей і модераторами заходів розвитку КСВ у місцевому самоврядуванні територіальних громад є ОМС, які через призму концепції сталого розвитку повинні створювати й активізувати його чинники. Втім, досягнення паритету соціальної відповідальності між людиною, суспільством і органами влади різних рівнів, суб'єктами господарювання економічної і соціальної сфер в умовах постійних змін – надзвичайно складне завдання. На сьогодні належних суспільно значущих результатів діяльності місцевої влади в напрямі розвитку соціальної відповідальності не спостерігається. Щоденно в інформаційних новинах засобів масової інформації приводяться приклади падіння моральності, культури і втрати загальнолюдських цінностей. У суспільстві зменшується людський капітал, суспільство розшаровується, погіршується соціально-економічний стан цілих галузей, зростає нерівність, з'являється підґрунтя для екстремальних і негативних вчинків. Влада втрачає легітимність. Зниження соціальної відповідальності призводить до падіння соціальної енергетики суспільства, яка переходить допустимі межі.

Ці ганебні прояви низького рівня КСВ у соціумі територіальних громад і країни загалом поки не стали об'єктом поглибленої уваги з боку владних структур. Реальні дії щодо її забезпечення і імплементації умов дотримання КСВ у реформаторські процеси місцевого самоврядування, починаючи з базового рівня, майже відсутні. Відсутнє належне використання й організуючі інструменти підвищення КСВ у соціальних політиках, соціальних програмах, регламентах, контрактах, корпоративних кодексах, соціальних і професійних регуляторних актах, “картках етичної поведінки”, проведенні соціальних “ревізій” і соціальної “інвентаризації”, які б засвідчували стан і дотримання спільних соціальних цінностей і нових соціальних здобутків.

Напрями і зміст формування КСВ у місцевому самоврядуванні дозволяє уявити сутність спільних дій і взаємозв'язок усіх акторів створення атмосфери і побудови належного рівня КСВ на цьому рівні (рис. 2).

Зазначене ілюструє роль КСВ у суспільстві, яка позиціонує себе вищою, ніж службові обов'язки і завдання, ніж за дотримання формальних правил суспільного буття. КСВ формує новий тип місцевого самоврядування – самоврядно-публічний, розширює кордони дій місцевої влади, створює соціально-відповідальне поле самоврядних дій влади і життєдіяльності суспільства, поєднуючи його із соціальними діями окремих людей, бізнесу і влади, створюючи їх взаємну відповідальність за власний розвиток.

Обов'язковим конструктом системи КСВ у місцевому самоврядуванні є запровадження соціальної нефінансової звітності. Це звітність, у якій, окрім економічних показників, фіксуються нефінансові показники, зокрема показники корпоративності місцевого самоврядування, стану КСВ у процесах життєдіяльності населення, наявності і дотримання соціальних стандартів, створення показники соціальної активності населення, показники здійснення взятих обов'язків органів влади перед підлеглими, організаційні форми соціальної співпраці, соціального підприємництва і наукового співробітництва, показники стану соціальної безпеки тощо. Частина із перелічених показників вже набула поширення у звітах про Прогрес реалізації принципів Глобального договору з використанням індексної методології оцінювання (ISO 26 000 “Керівництво із соціальної відповідальності”). Відсутність соціальної звітності не дозволяє своєчасно визначати й оцінювати результати спільних дій продуцентів КСВ територіальних громад

зі створення їх належного стану, підвищувати їх соціальну й економічну спроможності, зміцнювати конкретні позиції і появу синергетичної ефективності спільних дій.

Місія	створення умов підвищення соціальної відповідальності місцевого самоврядування адміністративно-територіальних одиниць у системі реформаторських заходів і децентралізації влади та напрямках їх розвитку
Мета КСВ у місцевому самоврядуванні	побудова системи КСВ місцевого самоврядування на основі нового формату соціальних відносин і соціальної відповідальності за сучасне і майбутнє життя з боку органів державної і місцевої влади, господарюючих суб'єктів суспільних організацій і населення, окреслення змісту і форм їх спільної соціально відповідальної взаємодії

Структурні складові інтегрованої спільної соціальної відповідальності в місцевому самоврядуванні	КСВ державної влади стосовно розвитку місцевого самоврядування	КСВ органів місцевого самоврядування	КСВ господарюючих суб'єктів і організацій	КСВ суспільних організацій і об'єднань громадян	КСВ жителів адміністративно-територіальних одиниць
Завдання формування КСВ як напрямів соціалізації місцевого самоврядування і їх роль опанування	Розробка соціалізації стратегічних програм і планів підвищення КСВ	Розробка соціалізації планів, заходів, процесів	Розробка навчальних програм і планів підвищення соціальних компетенцій державних службовців усіх ієрархічних рівнів	Розробка і реалізація програм виховання і опанування теорії і практики соціальної відповідальності	Створення і запровадження стимулів опанування і реалізації спільної соціальної відповідальної поведінки в місцевому самоврядуванні
Форми і процеси реалізації технології підвищення КСВ місцевого самоврядування	– концепція КСВ органів державної і місцевої влади; – створення державних і місцевих інститутів спільної корпоративної відповідальності	– статuti міст (територіальних громад); – кодекси КСВ; – стандарти КСВ	– КСВ суб'єктів господарювання; – КСВ галузей, секторів, підприємств і колективів суспільних об'єднань	Використання методів суспільного контролю за рівнем КСВ місцевого самоврядування (правових, економічних, соціальних, адміністративних)	Дотримання принципів і норм соціальної поведінки, узгодження власних інтересів із інтересами суспільства і бажання до участі у громадських справах
Інструменти й інституціалізація соціалізації систем державного управління і місцевого самоврядування	Соціалізація системи державного управління і місцевого самоврядування	– соціалізація розвитку бізнесу; – соціальні технології розвитку; – соціальне підприємництво; – соціалізація нефінансових структур	Запровадження індикаторів і показників рівня корпоративної соціальної відповідальності місцевого самоврядування	Соціальний аудит; інвентаризація соціальної діяльності; запровадження нефінансової соціальної звітності; суспільний контроль за рівнем соціальності місцевого самоврядування	– соціально відповідальне ставлення до вимог виробників і споживачів послуг; – підтримка позитивного іміджу і позитивної громадської думки; – якісне виконання обов'язків

Рис. 2. Складові процеси формування і підтримки належного рівня КСВ у місцевому самоврядуванні територіальних громад

Враховуючи вищенаведене, можна зробити такі **висновки**: належний стан і якість реалізації КСВ у місцевому самоврядуванні потрібно розглядати як активний чинник розвитку потужності і зміцнення соціального капіталу системи організації та управління місцевими справами, який зміцнює соціальний порядок і розширює ментальні можливості його нових характерних рис і параметрів, а також підвищує суспільну активність стосовно реалізації регіональної політики.

Розширенню меж і прояву КСВ у місцевому самоврядуванні і ОМС будуть сприяти регламентні процедури і комунікації у внутрішньому середовищі і із зовнішнім світом (розробки і запровадження внутрішніх стандартів взаємовідносин і виконання посадових обов'язків на принципах КСВ – кодексів КСВ, кодексів внутрішньої соціально відповідальної поведінки і соціально відповідальних відносин та інших документів).

Подальшого наукового дослідження потребують керівні принципи, напрями, зміст, способи прояву і реалізації, процедури регламентації КСВ у місцевому самоврядуванні не тільки як зовнішньої функції, але й як власних функцій під час виконання посадових обов'язків і реалізації владних повноважень, з урахуванням досвіду КСВ бізнесу в зарубіжних і вітчизняних практиках та дотримання інших видів відповідальності.

Втілення концепції КСВ у систему муніципального управління є нагальною вимогою часу, дотримання якої дозволить відповідально вирішувати проблеми модернізації місцевого самоврядування з урахуванням європейських цінностей.

Список використаної літератури

1. Палехова Л. Л. Стандарты социальной отчетности по устойчивому развитию / Л. Л. Палехова, Д. А. Палехов // Управление устойчивым развитием в условиях переходной экономики [Текст] : монография / [авт. кол. : Альбрехт А., Алексеенко В. Б., Балабанов К. В. и др.; ред. кол. : Шмидт М., Хансманн Б., Палехов Д. А. и др.]. — [Б. г. : б. и.], 2015. — С. 61—76.
2. Гребликайте Ю. Социальное предпринимательство и его политика в Эвросоюзе / Ю. Гребликайте // Управление устойчивым развитием в условиях переходной экономики [Текст] : монография / [авт. кол. : Альбрехт А., Алексеенко В. Б., Балабанов К. В. и др.; ред. кол. : Шмидт М., Хансманн Б., Палехов Д. А. и др.]. — [Б. г. : б. и.], 2015. — С. 277—291.
3. Мацьків Р. Т. Управління соціальною відповідальністю підприємств нафтогазового комплексу [Текст] : автореф.... канд. екон. наук: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Р. Т. Мацьків ; МОН молоді та спорту Укр. Івано-Франківський нац. техн. ун-т нафти і газу. — Івано-Франківськ : [б. в.], 2011. — 20 с.
4. Котлер Ф. Корпоративная социальная ответственность. Как сделать как можно больше добра для вашей компании и общества [Текст] / Ф. Котлер, Н. Ли ; пер. с англ. С. Ярнич. — К. : Стандарт, 2005. — 302 с.
5. Баюра Д. Формування систем корпоративного управління на засадах соціальної відповідальності / Д. Баюра // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. — 2013. — № 10 (151). — С. 18—22. — Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/bayura-d-formation-of-corporate-governance-principles-for-social-responsibility_24200.pdf.
6. Євтушенко В. А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники / В. А. Євтушенко // Вісник НТУ "ХПІ" [Текст]. — 2013. — № 46 (1019). — С. 53—63.

7. Савченко І. Г. Соціальна відповідальність органів державної влади в умовах розбудови соціальної держави [Текст] : дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Ілля Григорович Савченко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Харків. регіон. ін-т держ. упр. — Х. : [б. в.], 2007. — 202 с.

8. Харламова О. А. Корпоративна соціальна відповідальність – необхідний чинник формування корпоративної стратегії / О. А. Харламова // Ефективна економіка [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. — 2012. — № 9. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1410>.

9. Охріменко О. О. Соціальна відповідальність [Текст] : навч. посіб. / О. О. Охріменко, Т. В. Іванова ; Нац. техн. ун-т України “Київський політехнічний інститут”. — [Б. м. : б. в.], 2015. — 180 с.

10. Мазуренко В. П. Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності у міжнародному бізнесі / В. П. Мазуренко, О. Ю. Засенко // Ефективна економіка [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. — 2012. — № 6. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1199>.

11. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. — Режим допуску : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

12. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України № 157-VIII від 05.02.2015 р. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

13. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань [Електронний ресурс] : Закон України № 755-IV 15.05.2003 р. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/755-15/page>.

14. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України № 1160-IV від 11.09.2003 р. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2016

Схвалена до друку редколегією 18.05.2016

O. Bobrovska

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY DEVELOPMENT AS AN EFFICIENT INSTRUMENT FOR IMPROVING LOCAL SELF-GOVERNMENT QUALITY AND EFFECTIVENESS

The essence, elements and foundations of corporate social responsibility in local self-government are revealed. Those are presented as conditions and directions of activities, which are organically related to functions and tasks of the social democratic system of the Ukrainian economy, which contributes to the formation of a new model and the quality of local self-government of communities.

Key words: corporate social responsibility in local government, entities of corporate social responsibility, integrated shared responsibility, instruments of corporate social responsibility.